

אבחון בהפרעות בתקשורת, יום עיון של אגודת קלינאי התקשורת, 27.02.2025



# אבחון שפה-למידה בגיל בית הספר: מבדקים חדשים על המדף

---

דר' עמליה בר-און

החוג להפרעות בתקשורת

אוניברסיטת תל אביב



# תוכנית המושב\*

I. הקדמה

II. מבדקים חדשים על המדף

III. פאנל מומחים

\*שאלות



אבחון שפה -  
למידה

VS

---

אבחון שפה  
בגיל הרך / הגן



אבחון שפה -  
למידה



אבחון שפה  
בגיל הרך / הגן



אבחון שפה -  
למידה



אבחון שפה  
בגיל הרך / הגן

**שפה כתובה**



שפה כתובה



שפה דבורה

קוראים לשם למידה  
ב-ג ומעלה

לומדים לקרוא ולכתוב  
גן בוגר – ב-ג

טרום קריאה וכתובה  
לידה – גן בוגר



# תחומי הליבה: יכולות לשוניות ואורייניות



**יכולת השיח**



**הבנת הנקרא**



**קריאה וכתוב**



**ידע לשוני:**  
לקסיקון,  
מורפולוגיה,  
תחביר

# תחומי הליבה: יכולות לשוניות ואורייניות



**יכולת השיח**  
תקשורתיות,  
שיח (רציף)  
דבור ← שיח  
כתוב



**הבנת הנקרא**  
האזנה ←  
קריאה



**קריאה וכתוב**  
תשתית ←  
קריאה וכתובה



**ידע לשוני**  
לקסיקון,  
מורפולוגיה,  
תחביר



**קוראים לשם למידה**  
ב-ג ומעלה



**לומדים לקרוא ולכתוב**  
גן בוגר – ב-ג



מבנה האבחון:

תחומי ליבה ויכולות ב"מעטפת הלמידה" (או בבסיס הלמידה)

---



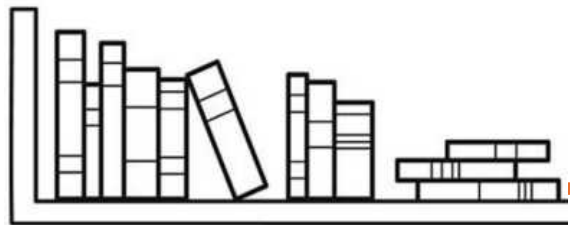
# אבחון בגיל בית הספר

---

✓ ערכת אבחון – כצנברגר: כיתות א-ג

✓ כלי הערכה מבוססי תחום: גן בוגר ומעלה





צדן | פרקנות

# כלי הערכה מבוססי תחום

מבדקי נורמות  
נוספים

קריאה [מעק"ב]  
הבנת הנקרא

מבדקים בהוצאת  
ראמ"ה ומשרד  
החינוך

מבדקי הישגים;  
מבדקי הערכה מעצבת  
<https://rama.edu.gov.il/>

מבדקים "מבית  
ספרנו"

בעיקר – לשוניים  
פורמליים  
לא פורמליים

הדגמה

מבדק	כיתה	נורמות	הוצאה / מקור
1. מבדק קריאה וכתובה לכיתות א'	א'	V	ראמ"ה ומשה"ח <sup>1</sup>
2. מבדק הבנת הנקרא לכיתות ב'	ראשית ב'	V	ראמ"ה ומשה"ח <sup>1</sup>
3. מעק"ב (א-ת)	ב' עד ו'	V	מופ"ת (הוצאת יסוד)
4. קול קורא – תוכנית לשטף קריאה	ב' עד ו'	נתוני השוואה	משה"ח <sup>2</sup>
5. זיהוי מורפו-אורתוגרפי	ד' ומעלה	נתוני השוואה	בר-און, 2010
6. מבדק Garden-path להערכת הישענות על הקשר ובקרה	ה' ו' ומעלה	נתוני השוואה	בר-און, 2010 [עיבוד לאבחון]
7. מילים שכיחות ונדירות להערכת קשרי מילון-קריאה	ב-ג+	נתוני השוואה	בר-און, בן צבי ולרדן, בהכנה

<sup>1</sup> <https://rama.edu.gov.il/>

<sup>2</sup> [https://pop.education.gov.il/tchumey\\_daat/ivrit\\_chinhch\\_le\\_shony/yesodi/promote-reading-fluency/](https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/ivrit_chinhch_le_shony/yesodi/promote-reading-fluency/)

<sup>3</sup>



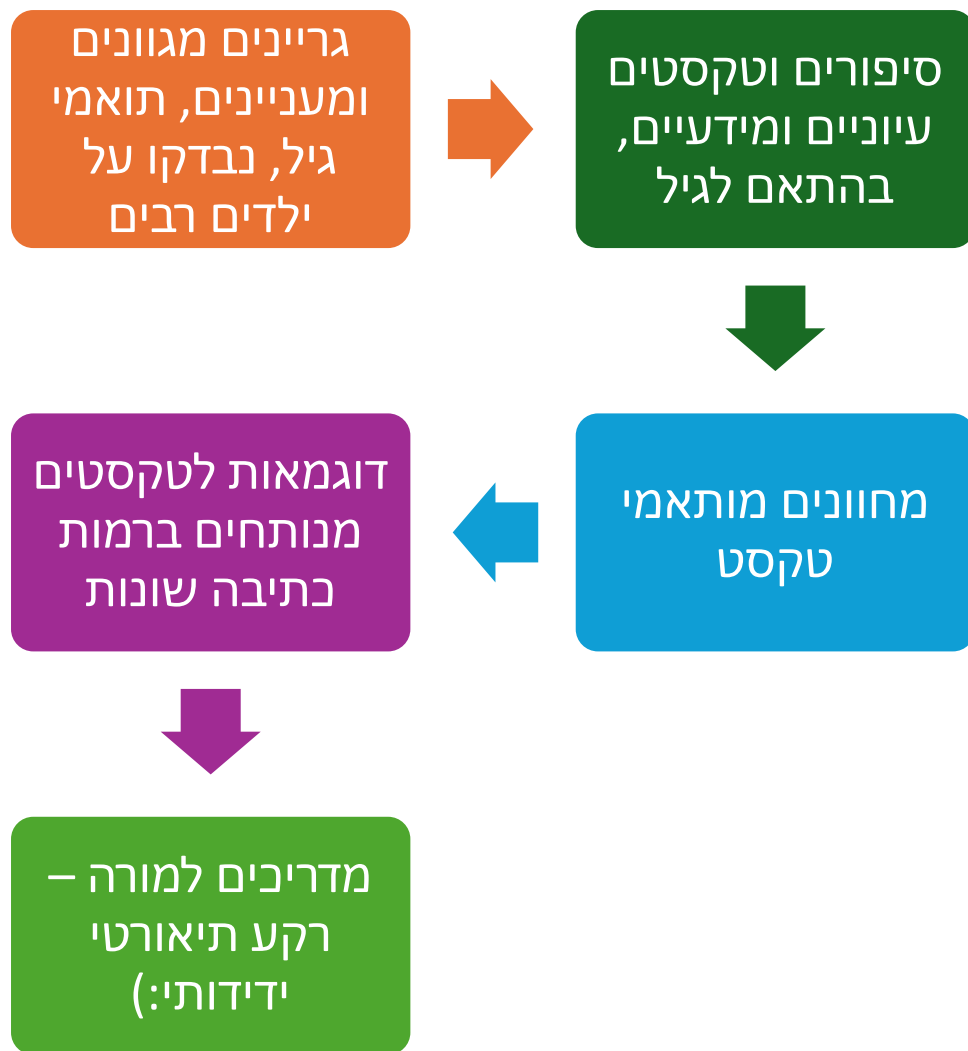
# איך מעריכים כתיבה?

ראמ"ה מציגה: סדרת מבדקי כתיבה לתלמידי בית הספר היסודי. כל מבדק כולל תוצרים שיסייעו בשלבי ההכנה, הכתיבה, ההערכה והמשוב. השימוש יסייע לך להעריך ולקדם את הכתיבה - ואת חווית הכתיבה.



למבדקי הכתיבה

<sup>1</sup> <https://rama.edu.gov.il/>



1. כיתה א' - כלי להתבוננות בשיח הדבור והכתוב
2. מבדק כתיבה לכיתה ב'
3. מבדק כתיבה לכיתות ג'-ד'
4. מבדק הכתיבה לכיתות ה'-ו'

**הערכת כתיבה**

<sup>1</sup> <https://rama.edu.gov.il/>

# מבדקים חדשים על המדף





# מבדק מהו"ת להבנה תחבירית

ד"ר נעמה קינן, ד"ר ורדה קרייזר,  
פרופ' רמה נובוגרובסקי



מבדקים חדשים על המדף

**ידע לשוני:**

לקסיקון, מורפולוגיה, תחביר

אשכול מבדקים  
להערכה מילונית  
בבית ספר יסודי  
וראשית חטיבה



מבדקים חדשים על המדף

[https://www.tau.ac.il/profile/amaliaba#anchor\\_misc](https://www.tau.ac.il/profile/amaliaba#anchor_misc)

**ידע לשוני:**

לקסיקון, מורפולוגיה, תחביר

# ידע מילוני

המילים הן אבני היסוד של השפה

המונח "מילים" כולל גם היבטים מורפולוגיים – ידע מילוני וידע מורפו-מילוני

הידע המילוני הוא בבסיס כישורים לשוניים, אורייניים ואקדמיים

במתאם עם תפקודים קוגניטיביים – זיכרון, IQ, יכולות היסק

רגיש במיוחד להיבטים סביבתיים

← אחד הסמנים היעילים ביותר להערכת לקות שפה

Mainz et al., 2017; Scull, 2013; Vellutino et al., 2007; Cormier et al., 2022; Swart et al., 2017; Hart & Risley, 2003; Dockrell & Messer, 2004; Gray, 2004; Scott & Windsor, 2000; Nippold, 1998

# אתגרים בהערכת הידע המילוני

אחד התחומים ה"מדידים" מבין תחומי השפה, אבל ----

1. לא ניתן להעריך באופן אמיתי את הידע עצמו ← נדרש לבחור בקפדנות את

הפריטים שמייצגים את הידע בכל שלב התפתחותי

✓ גיל בית הספר: המילון האורייני

2. אין דרך אולטימטיבית להערכה יעילה ומהימנה ביותר

✓ יתרונות וחסרונות של מתודות הערכה שונות

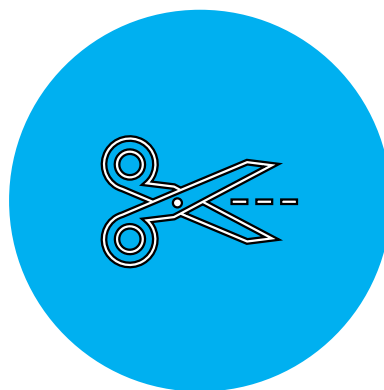
3. רצוי שכלי ההערכה יהיה קצר, מהיר, יעיל, ידידותי



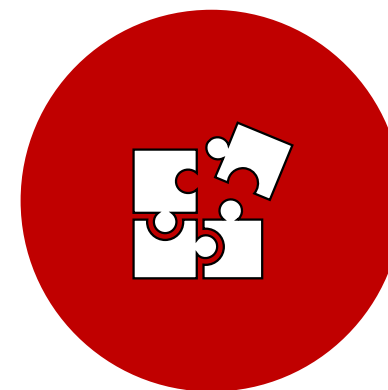
# אשכול מבדקים מילוניים לגיל בית הספר



מבדק התארים – ידע מילוני



מבדק שליפת מילה גזרה –  
ידע מורפו-מילוני



מבדק השלמת קולוקציות –  
ידע מילוני

## אתר אבחונים – דר' עמליה בר-און

- בימים אלה אני בונה אתר שבו יופיעו כלי אבחון שנבנו במסגרת המחקרים שלי
- הכלים יכללו כלים פורמאליים ולא פורמאליים
- כרגע ניתן למצוא את שני המבדקים המילוניים - מבדק השלמת קולוקציות ומבדק שליפת מילה גזורה [מבדק מורפו-מילוני] - באתר האוניברסיטאי שלי תחת הלשונית "אבחונים"

## מבדק השלמת הקולוקציות



תמיד רציתי שתהיה לי חיית.....  
הנסיכה התגלגלה מגרם ה.....  
לכל פרח יש עלי .....

לכל תרופה יש תופעות .....

המורה הסכימה שנאחר לשיעור  
באופן חד....

יצאנו לטיול בחיק.....

המלך רתח.....

קולוקציה: יחידה "רב לקסמית"

מגוון רחב של צירופי מילים

שכיחות מאוד בשפה

מאפיינות את המילון האורייני המתפתח והמפותח

מבדק השלמת קולוקציה: מבדק הפקה, אבל לא

בהכרח מאתגר את מערכת השליפה

## מבדק שליפת מילה גזורה – מבדק מורפו-מילוני



כל השבוע ניסינו **ללכוד** את העכבר ורק בסוף  
השבוע הוא ..... (נלכד)

ארץ עם הרבה **הרים** היא ארץ..... (הררית)  
כל הלילה התנים **יללו**. לא הצלחנו להירדם  
בגלל ..... (יללות/יללת) התנים

פעלים, תארים, שמות פעולה, שמאפיינים  
את המילון האורייני

לא מספיק לדעת "לגזור" [ידע מורפולוגי]  
נדרש גם להכיר את המילה המסויימת  
הררית ולא הרית; יללות ולא ילולים

← ידע מורפו-מילוני



- פיתוח ככלי מחקר, פריטים רבים בכל מבדק
1. חלוקת רשימת הקולוקציות לשלוש רשימות
  2. צמצום הפריטים במבדק המורפו-מילוני
  3. העברה במחקרים ובתרגילי שפה
- הסבה לכלי אבחון: תיקוף, תקנון\* פרסום בד"ש \*מיצב בינוני עד גבוה



2020



2010-2020



2005-2010

## מבדק קולוקציות ומבדק שליפת מילה גזורה

לחמי-קקון, בן צבי ובר-און, 2020

מנשרי ובר-און, 2020

# קולוקציות:

## מכלי מחקר לכלי אבחוני

כיתה ז'		כיתה ו'		כיתה ה'		כיתה ד'				כיתה ג'		כיתה ב'		
2	1	4	2	4	2	5	3	2	1	2	1	2	1	מדגם
דבור	דבור	כתוב	דבור	כתוב	דבור	דבור	כתוב	דבור	דבור	דבור	דבור	דבור	דבור	אופן העברה
15	26	20	21	13	24	58	28	95	28	25	26	38	26	N
83.93	76.2	72.1	64.6	72.54	79.25	67.03	68.5	66.85	68.57	79.16	81.58	70.29	75.85	M
8.5	12.8	12.1	14.9	12.1	15.8	19.38	19.89	18.49	18.63	11.31	14.92	14.9	16.1	SD
2.065		.606		1.335		.124				.650		-1.419		Effect

מדגמים שונים – תוצאות דומות ✓

# קולוקציות:

## מכלי מחקר לכלי אבחוני

כיתה ז'		כיתה ו'		כיתה ה'		כיתה ד'				כיתה ג'		כיתה ב'		
2	1	4	2	4	2	5	3	2	1	2	1	2	1	מדגם
דבור	דבור	כתוב	דבור	כתוב	דבור	דבור	כתוב	דבור	דבור	דבור	דבור	דבור	דבור	אופן העברה
15	26	20	21	13	24	58	28	95	28	25	26	38	26	N
83.93	76.2	72.1	64.6	72.54	79.25	67.03	68.5	66.85	68.57	79.16	81.58	70.29	75.85	M
8.5	12.8	12.1	14.9	12.1	15.8	19.38	19.89	18.49	18.63	11.31	14.92	14.9	16.1	SD
2.065		.606		1.335		.124				.650		-1.419		Effect

✓ ללא השפעת אופנות (ד' ומעלה)

# מבדק השלמת קולוקציות

רשימה 3 ( $\alpha=.71$ )		רשימה 2 ( $\alpha=.84$ )		רשימה 1 ( $\alpha=.76$ )		
כיתה ז'	כיתה ו'	כיתה ה'	כיתה ד'	כיתה ג'	כיתה ב'	
80.1	73.36	76.9	67.46	80.39	73.27	M
10.22	13.46	14.76	19.3	13.19	15.4	SD

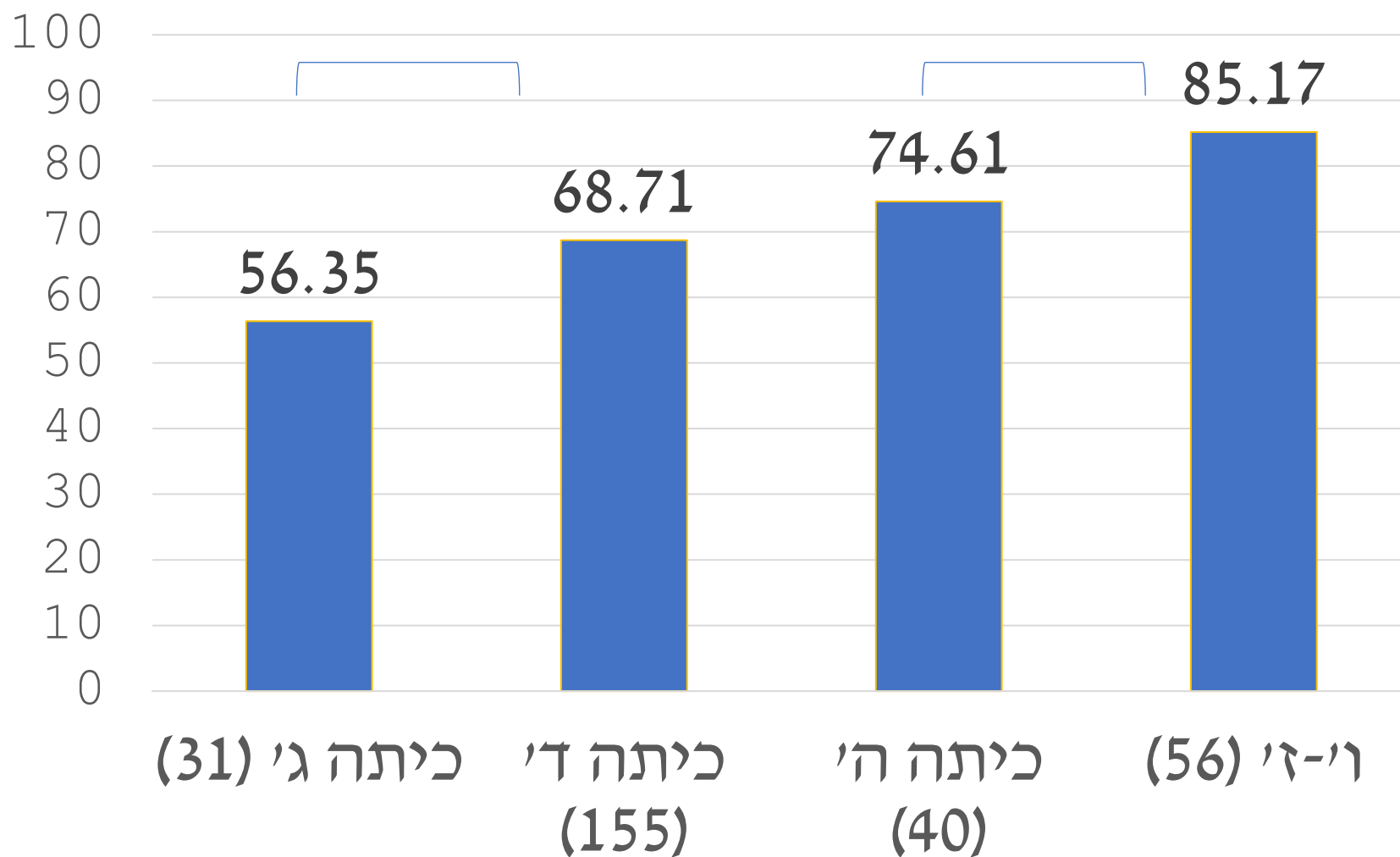
✓ שלוש רשימות (29-30 פריטים ברשימה)

✓ הבדל בין כל שתי קבוצות גיל

✓ מהימנות גבוהה

✓ ממוצעים מתאימים להערכה = 70-80% ~

# שליפת מילה גזורה



✓ רשימת אחת (23 שאלות)

✓ מהימנות = 0.85

✓ רשימה אחת ו-ז

✓ מתאים בעיקר ל- ד עד ז

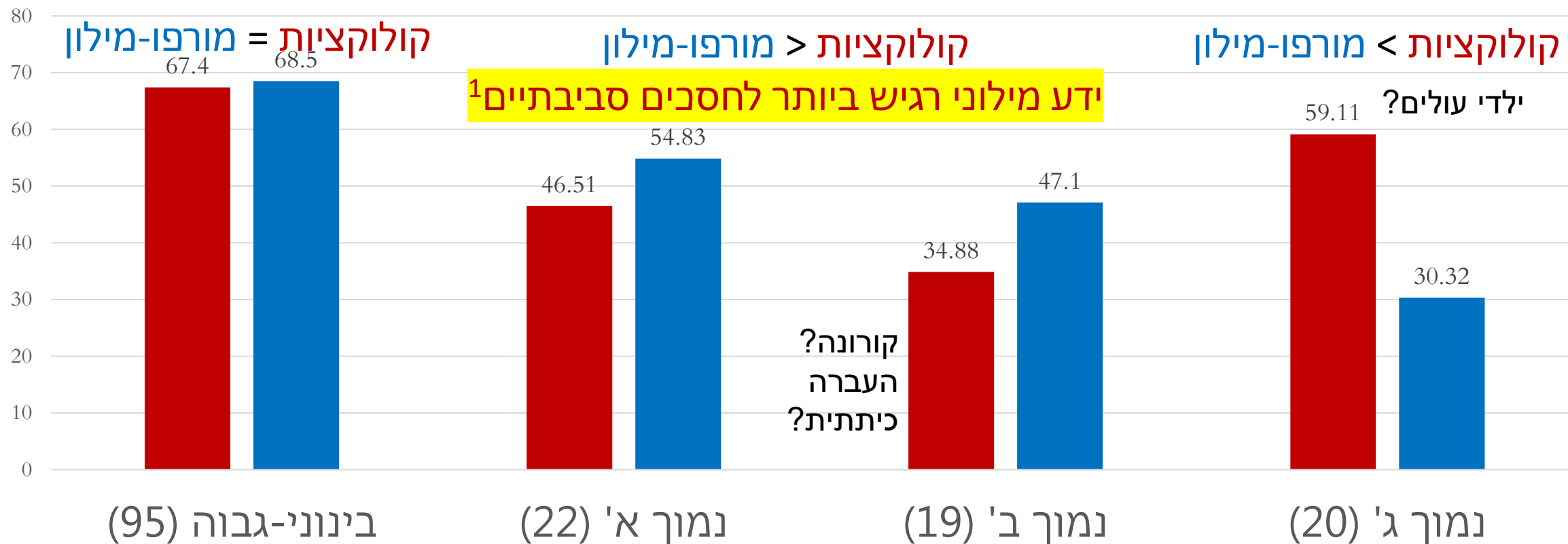


ממצאים נוספים



קולוקציות ומורפו-מילון

# קולוקציות ושליפת מילה גזורה: השפעת המיצב (כיתה ד')



**מגוון הגורמים שצריך לקחת בחשבון!**

<sup>1</sup> Hart & Risley, 2003

א'- לרדן, 2019; ב' - קרוגלק ועופר, 2022; ג' - ישראלי וחקק, 2020;

# קולוקציות ושליפת מילה גזורה השפעת המגדר

אין הבדל בין בנים לבנות  
בשני המבדקים ובכל  
קבוצות הגיל

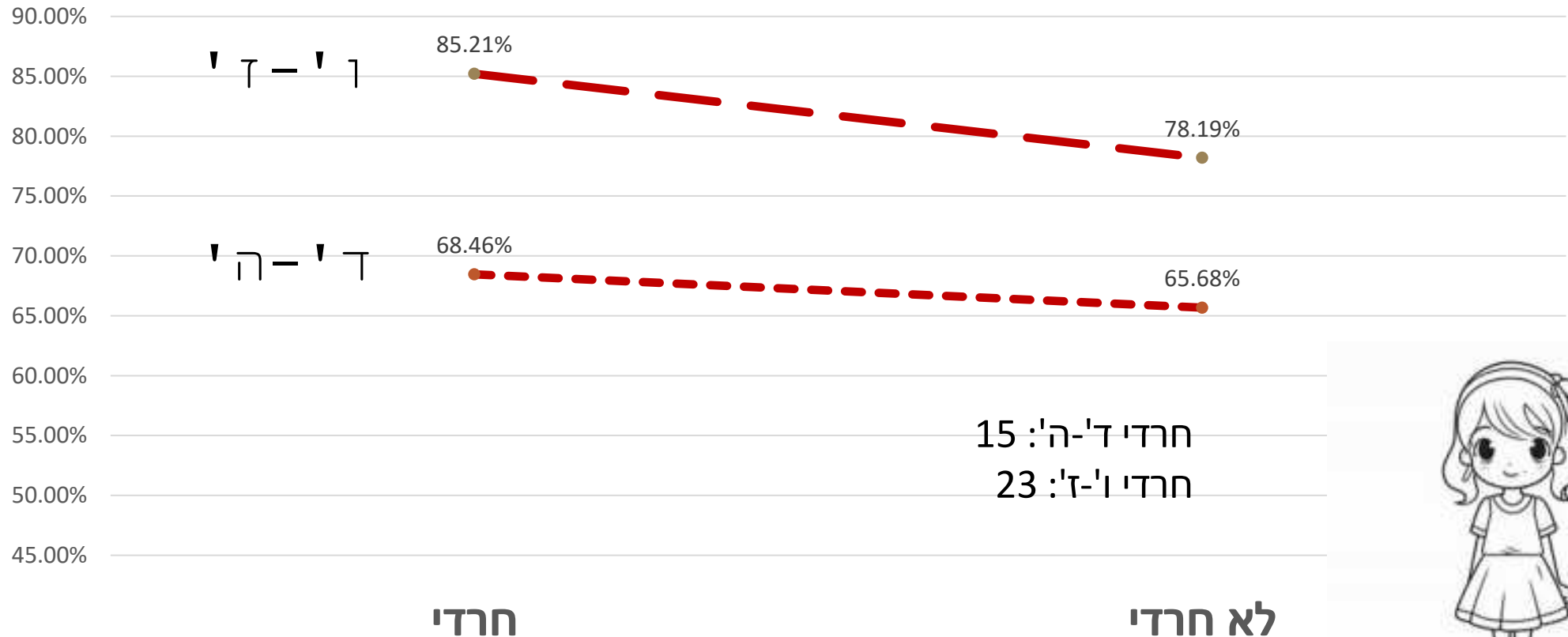




קייבל וקנובל, 2020

# קולוקציות: מגדר ומגזר

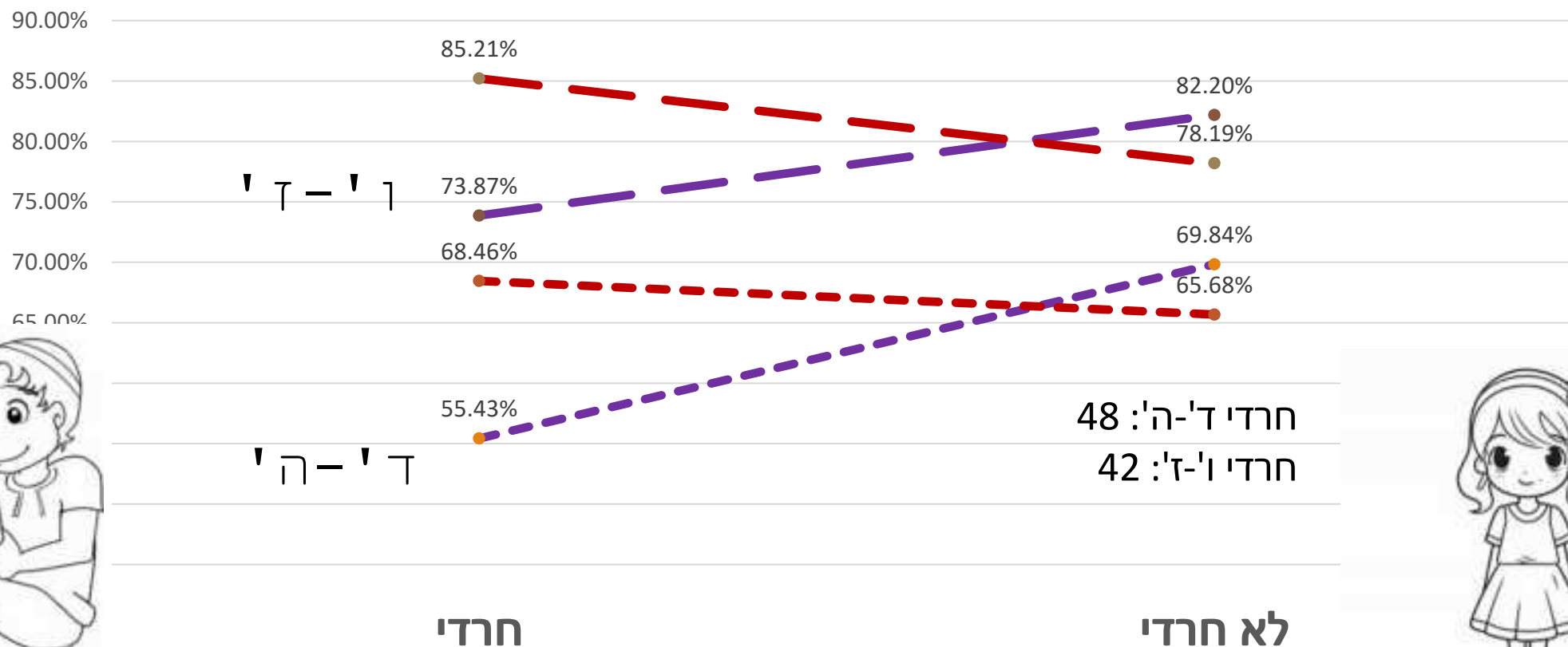
## בנות חרדיות = בנות לא חרדיות



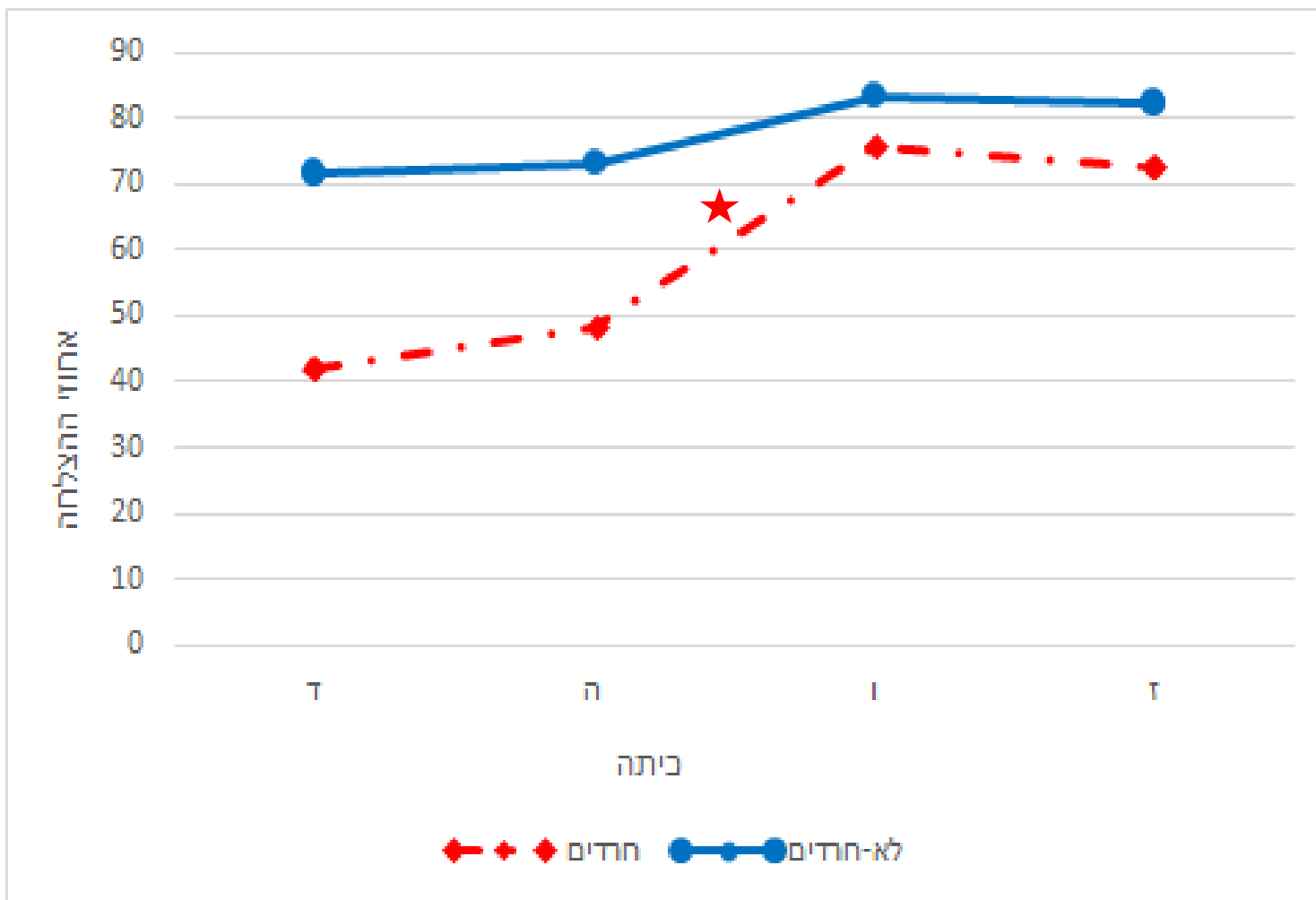
קייבל וקנובל, 2020

## קולוקציות: מגדר ומגזר

בנים חרדיים > לא חרדי; הפער מצטמצם בקרב הבוגרים



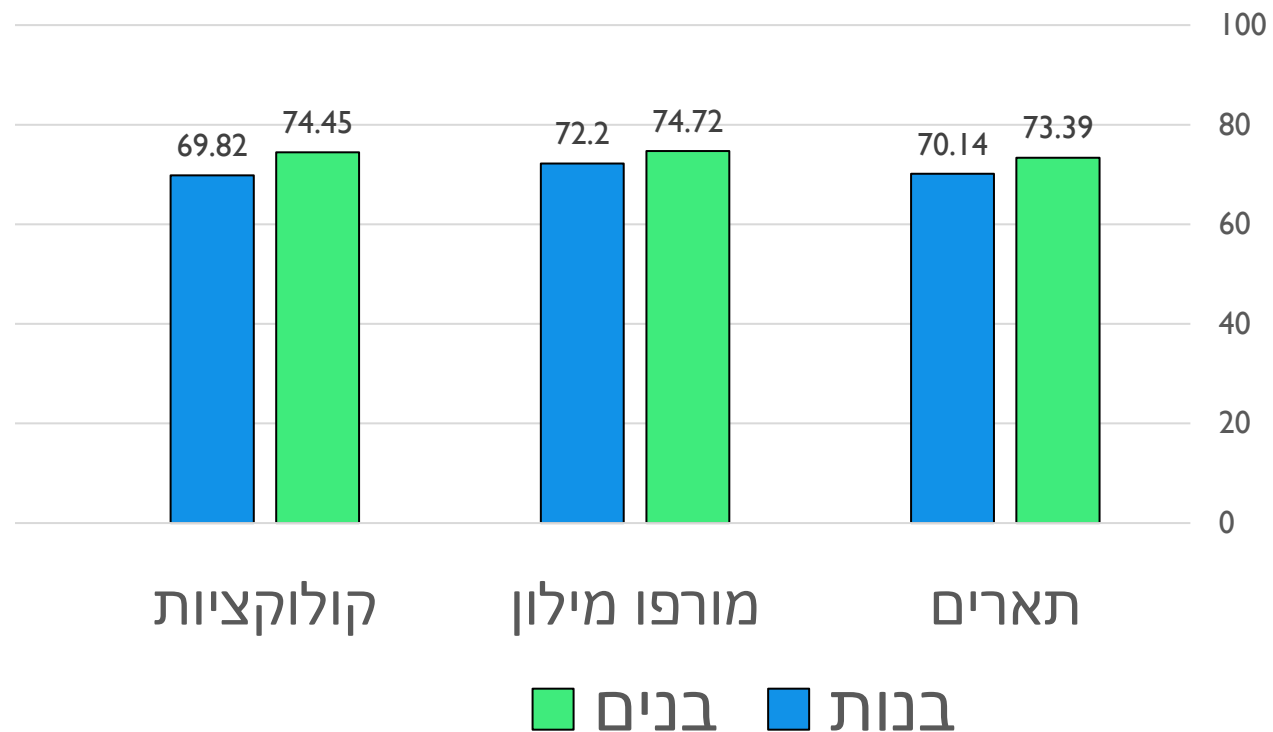
## שליפת מילה גזורה



ווינרוט וזילברגר, 2021

## אבל.....

ד'ה'  
בנים – 32  
בנות – 28  
הבנים לומדים  
לימודי ליבה



**מגוון הגורמים שצריך לקחת בחשבון!**

ליון, 2018  
לוי, 2019  
ביטון, 2017  
אוסטרי, 2018  
שינקר, 2019

## קולוקציות ושליפת מילה גזורה

ניבוי קריאה והבנת הנקרא

95 נבדקים מכיתות ד' ממיצב ס"א בינוני-גבוה

**ניתוח רגרסיה [ליון, 2018] – ניבוי הבנת הנקרא**

אוצר מילים (ווקסלר), מודעות תחבירית, הבנת נשמע של סיפור,

קולוקציות, שליפת מילה גזורה

**ניתוח נתיבים** [Patael, Levin, Levi, Bar-On, in progress]

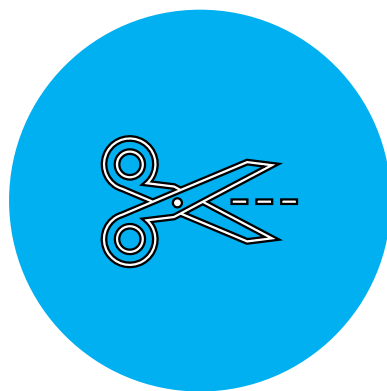
**ידע קולוקציות** ← דיוק וקצב בקריאה של טקסטים, בקרה בקריאה, הבנת טקסט  
סיפורי ומידעי

**ידע מורפו-מילוני** ← הבנת טקסט מידעי, דיוק בקריאה של טקסטים

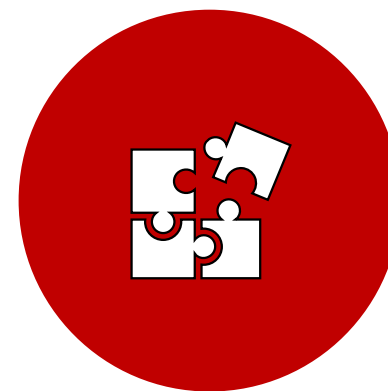
# אשכול מבדקים מילוניים



מבדק התארים – ידע מילוני



מבדק שליפת מילה גזרה –  
ידע מורפו-מילוני



מבדק השלמת קולוקציות –  
ידע מילוני

- אודליה דואני  
Ravid et al, 2017
1. מילון הליבה
  2. המילון התשתיתי
  3. המילון הבוגר
  4. המילון המשכיל
  5. המילון הסופר-אורייני

הסבה של מבדק  
התארים לגיל הגן  
ולגיל בית הספר  
היסודי לכלי אבחון

בנייה של ארבעה  
מבדקים מגיל ארבע  
עד ארבעים

מיפוי משלבי של כלל  
התארים מהמילון  
לחמישה מילונים



2022-



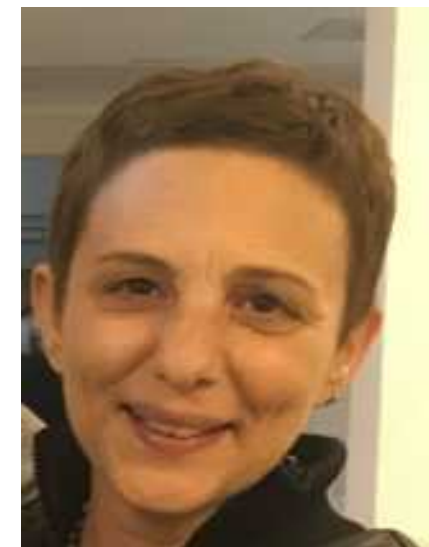
2018-2023



2014  
ד"ר רונית לוי

## מבדקי התארים

1. רותי ראובן: גן+א
2. נועה מיטיב-כהן: ב-ו
3. רותי טהר: ז-י"א
4. מורן נוי-זעירא: +18



# מבדק התארים ב-ו מיטיב-כהן, 2018

מבדק רב ברירה [ידע הבנתו] -  
49 שאלות שמשקפות ידע רחב

ומגוון



ידע שמתפתח בשנות ביה"ס

היסודי

תארים מנטאליים בעיקר

✓ תארים מוחשיים נדירים יחסית: מגפיים  
מגושמים, שיניים בוהקות, מים צלולים

✓ תארים [מוחשיים ומנטאליים] סינונימיים: חולצה  
צחורה / לבנה; קהל נלהב / נרגש; תוכי פיקח /  
חכם

✓ תארים מנטאליים בעלי משמעויות מורכבות:  
רעיון מגוחך, תלמידה שקדנית, ילד דחיין, ילדה  
דורסנית, נער לבבי

✓ תארים קולוקטיביים: גלוי לב, טוב מזג, חסר כל

✓ תארים מטאפוריים: פרצוף חמוץ, איש מריר, יום  
שחור, מחשבה פרועה, ילדה צבועה, מורה  
גמישה



הַמְדַרִיף בְּצוּפִים אֹמֵר אֶת כָּל מָה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב,  
הוּא לֹא מְסַתֵּיר רְגִשׁוֹת וְכּוֹנוֹת. אֶפְשָׁר לוֹמַר  
שֶׁהַמְדַרִיף בְּצוּפִים הוּא אָדָם....

- א. גְּלוּי לֵב
- ב. דוּ פְּרָצוּפִי
- ג. עֵדִין נֶפֶשׁ
- ד. נְקִי כַפַּיִים

לְשִׁירָה לֹא הֶצְלִיחַ הַיּוֹם שׁוֹם דָּבָר,  
הָיָה לָהּ יוֹם.....

- א. שְׁחֹר
- ב. מְחוֹסֶפֶס
- ג. בְּהִיר
- ד. אָטוֹם

הַשֶּׁכֶן שֶׁלָנוּ הוּא אִישׁ מְרִיר.  
אִישׁ מְרִיר הוּא אִישׁ.....

- א. שֶׁמְתַלּוֹנֵן כָּל הַזְּמַן
- ב. שֶׁמְדַבֵּר לְלֹא הַפְּסָקָה
- ג. שֶׁמֵרְמֵה אֲנָשִׁים
- ד. שֶׁמְזַלְזֵל בִּילָדִים

נָטַע הִיא תְּלֻמִידָה שֶׁקְדֻנִית.  
תְּלֻמִידָה שֶׁקְדֻנִית הִיא תְּלֻמִידָה....

- א. עֶצְלָנִית
- ב. חוֹלְמָנִית
- ג. שׁוֹבְבָה
- ד. חֲרוּצָה

הַמְדַרֵּיף בְּצוּפִים אֹמֵר אֶת כָּל מָה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב,  
הוּא לֹא מְסַתֵּיר רְגָשׁוֹת וְכַוֻּנוֹת. אֶפְשָׁר לוֹמַר  
שֶׁהַמְדַרֵּיף בְּצוּפִים הוּא אָדָם....

- א. גְּלוּי לֵב
- ב. דוּ פְּרָצוּפִי
- ג. עֵדִין נֶפֶשׁ
- ד. נְקִי כַפַּיִם

### עֲקוּרֹנוֹת בְּבִנְיַת הַמְבַדֵּק

- ✓ כָּל תּוֹאֵר מִזְמֵן אֶת אוֹפֵן הַתְּשׂאוֹל עֲלָיו
- ✓ הַקֶּשֶׁר הַשְּׂאֵלָה לֹא תוֹמֵךְ בְּזִיהוּי הַתְּשׂוּבָה
- ✓ הַתְּפִלְגוֹת מֵאוֹזְנַת שֶׁל מְסִיחִים בַּתְּשׂוּבוֹת הַשְּׂגִיּוֹת
- ✓ מְבַחֵן טוֹב!

הַשֶּׁכֶן שֶׁלָּנוּ הוּא אִישׁ מְרִיר.  
אִישׁ מְרִיר הוּא אִישׁ.....

- א. שֶׁמֵתְלוֹנֵן כָּל הַזְּמַן
- ב. שֶׁמְדַבֵּר לְלֹא הַפְּסָקָה
- ג. שֶׁמֵרְמֵה אֲנָשִׁים
- ד. שֶׁמְזַלְזֵל בְּיַלְדִים

נָטַע הִיא תְּלִמִּידָה שֶׁקִּדְנִית.

תְּלִמִּידָה שֶׁקִּדְנִית הִיא תְּלִמִּידָה....

- א. עֲצָלְנִית
- ב. חוֹלְמָנִית
- ג. שׁוֹבְבָה
- ד. חֲרוּצָה

הַמְדַרֵּיךְ בְּצוּפִים אֹמֵר אֶת כָּל מָה שֶׁהוּא חוֹשֵׁב,  
הוּא לֹא מְסַתֵּיר רְגָשׁוֹת וְכּוֹנוֹת. אֲפֹשֶׁר לֹא לֹמֵר  
שֶׁהַמְדַרֵּיךְ בְּצוּפִים הוּא אָדָם....

- א. גְּלוּי לֵב
- ב. דוּ פְּרָצוּפִי
- ג. עֵדִין נֶפֶשׁ
- ד. נְקִי כַפַּיִים

## **מיטיב-כהן, 2018**

**30 תלמידים בין כיתות ב' עד ו'**

**העברה כיתתית**

הַשֶּׁכֶן שֶׁלָנוּ הוּא אִישׁ מְרִיר.  
אִישׁ מְרִיר הוּא אִישׁ.....

- א. שֶׁמְתַלֹּוֹן כָּל הַזְמָן
- ב. שֶׁמְדַבֵּר לְלֹא הַפְסָקָה
- ג. שֶׁמְרַמֶּה אֲנָשִׁים
- ד. שֶׁמְזַלְזֵל בְּיַלְדִים

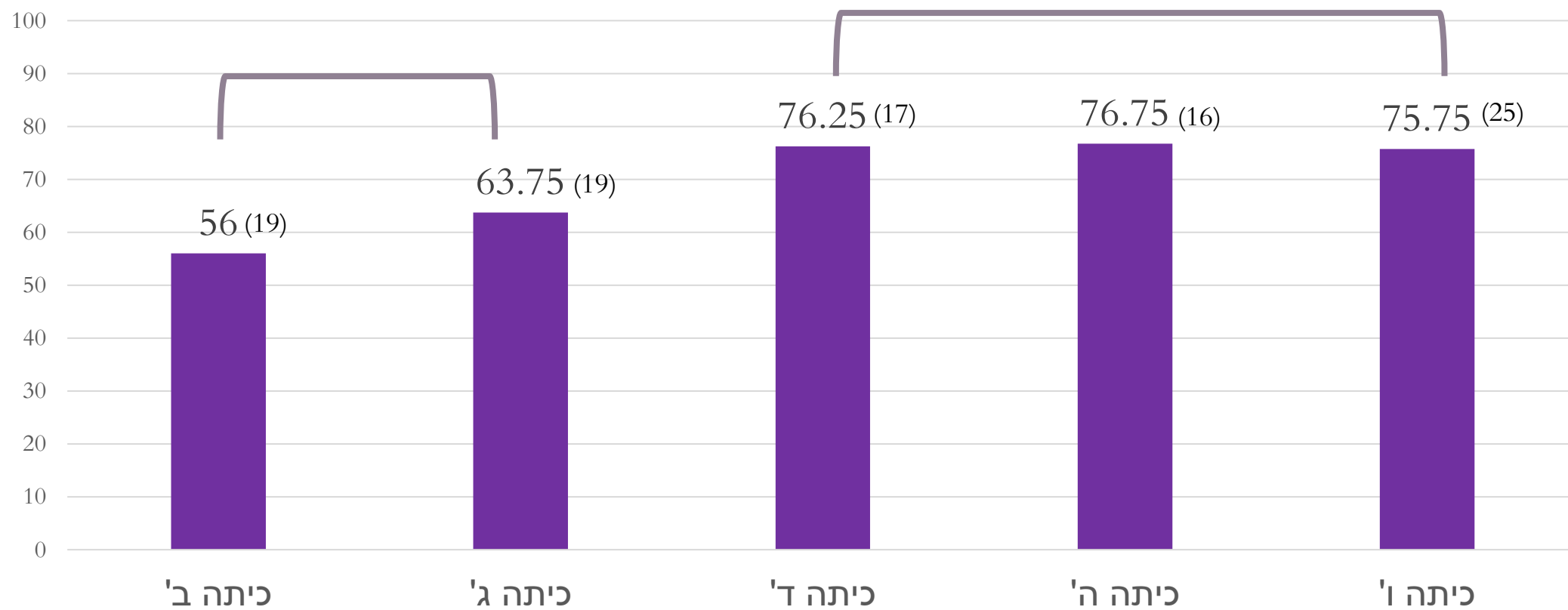
נָטַע הִיא תַלְמִידָה שֶׁקְדֻנִּית.  
תַלְמִידָה שֶׁקְדֻנִּית הִיא תַלְמִידָה....

- א. עֲצָלְנִית
- ב. חוֹלְמָנִית
- ג. שׁוֹבְבָה
- ד. חֲרוּצָה

מיטיב-כהן, 2018

## ממצאים

$\text{ב}=\text{ג} > \text{ד}=\text{ה}=\text{ו}$



# מבדק התארים: מכלי מחקרי לכלי אבחוני

---

- 49 הפריטים צומצמו ל- 33 שאלות – הטובות והאינדיקטיביות ביותר
- הועבר על מדגמים נוספים: מגזר לא חרדי, מגזר חרדי, מיצב ס"א נמוך
- מהימנות גבוהה 0.864
- **יפורסם לשימוש עבור ד' עד ו'**



טורם וקוטינסקי, 2021; ווינרוט וזילברגר, 2022; חן ואליה, 2022; כהן ועצמון, 2022; ליפשיץ וצינר, 2022;  
קרוגלק ועופר, 2022; פריד, 2022

# אשכול מבדקים מילוניים

מורפו-מילון	קולוקציות	
0.443* (n=34)	0.634*** (n=51)	תארים
0.603*** (n=34)		קולוקציות

קרוגלק ועופר, 2022

תארים	קולוקציות	מורפו-מילון	זיכרון שמיעתי (ווקסלר)
.306*	.172	.361*	

ליפשיץ וצינר, 2022

# אשכול מבדקים מילוניים: סיכום

✓ מבדקים מבוססי עובדות, מבוססי עברית

✓ קלים להעברה

✓ מהימנות גבוהה, קשרי ניבוי מרשימים עם הבנת הנקרא וקריאה

✓ כל מבדק תורם ידע ייחודי

מבין שני המבדקים המילוניים – קולוקציות ותארים – במי לבחור ולמה?

## המלצה:

קולוקציות כמבדק אבחוני ראשי

תארים – מבדק השלמה

# מבדק ההיסקים



מבדקים חדשים על המדף

הבנת הנקרא /  
הבנת הטקסט הכתוב



# הבנת הטקסט הכתוב

## המחקר בגיל הגן

✓ למרות מרכזיותה של **ההבנה** בהתפתחות השפה, המחקר על יכולות שפה בגיל הגן מתמקד בעיקר ביכולות **הבעה**

✓ למשל, המחקר הענף בגיל הגן על היכולת **להפיק** סיפורים לעומת היכולת **להבין** סיפורים

✓ וכשעוסקים בהבנה – מוקד המחקר הוא הבנת **השפה**

✓ הבנה רפרנציאלית vs הבנה היסקית

✓ מחקרים מעטים בלבד עוסקים **בהבנה ההיסקית**

## הבנת הטקסט הכתוב

אבחון בגן כתמונת מראה של המחקר

**נבדוק לרגע את עצמנו... ומבלי להביע עמדה!**

עד כמה אנחנו מעריכים את יכולות הבנת הסיפור הכתוב בגיל הגן?

ומה הדגשים בהערכת ההבנה??

וסיפורים שמוצגים בתמונות רצף או בתמונה – מה מטרתם בדרך כלל?

ומה הדגשים בקריאה משותפת של ספרים?

הרמה הרפרנציאלית vs הרמה ההיסקית

וכמובן שאינן דיכוטומיות!

# הבנת הטקסט הכתוב

## מהגן לבית הספר



✓ מגיל צעיר מאוד הורים מקריאים סיפורים לילדים

✓ בשנות בית הספר מצטרפת בהדרגה הסוגה

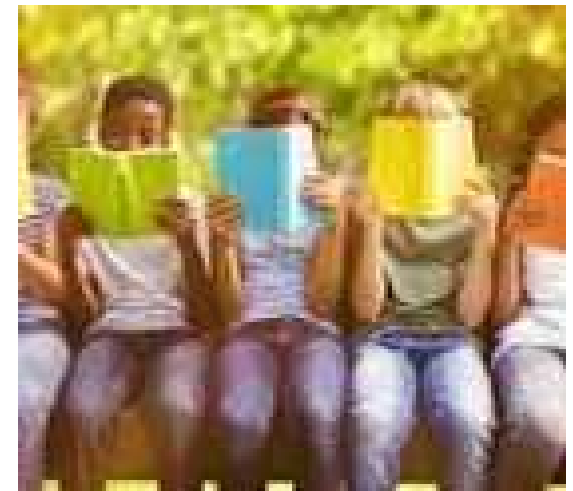
המידעית

✓ שהופכת להיות סוגת הלמידה המרכזית

✓ הבנת הטקסט הכתוב בגן מניחה את התשתית

להבנת הנקרא של הטקסט הסיפורי והמידעי

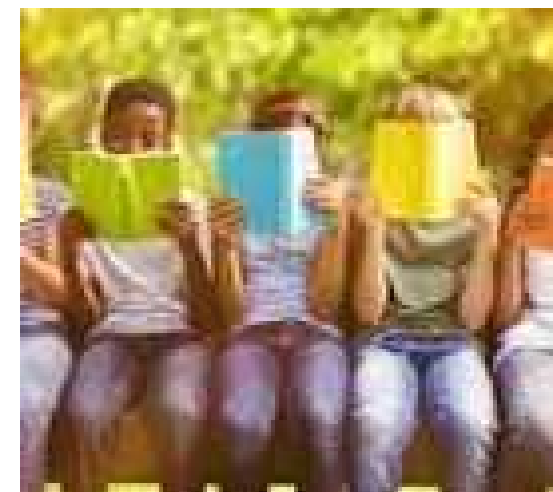
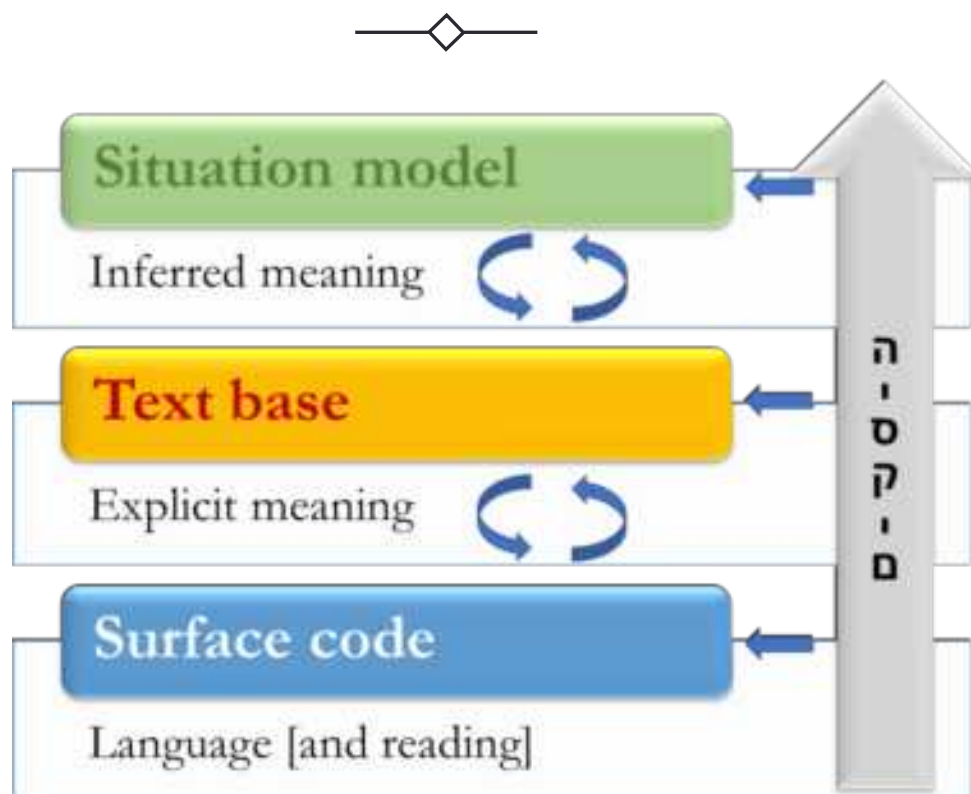
בשנות בית הספר



# הבנת הטקסט הכתוב

בלב הבנת הטקסט – הסיפורי והמידעי –

עומדות יכולות היסק



Walter Kintsch

היסק = עיבוד נתונים  
היכולת להסיק ממידע נתון  
על מידע שאינו נתון

ואת היכולת הזו נרצה להעריך



## גיל בית הספר:

שאלות היסק מסוגים שונים וברמות מורכבות שונות כחלק מרכזי במטלות הבנת הנקרא

✓ להלן, הרצאתה של פרופ' מיכל שני

## גיל הגן: מתודות שונות

✓ הערכת היסק כחלק מהבנת סיפור ארוך

✓ הערכת היסק בסיפורים קצרים

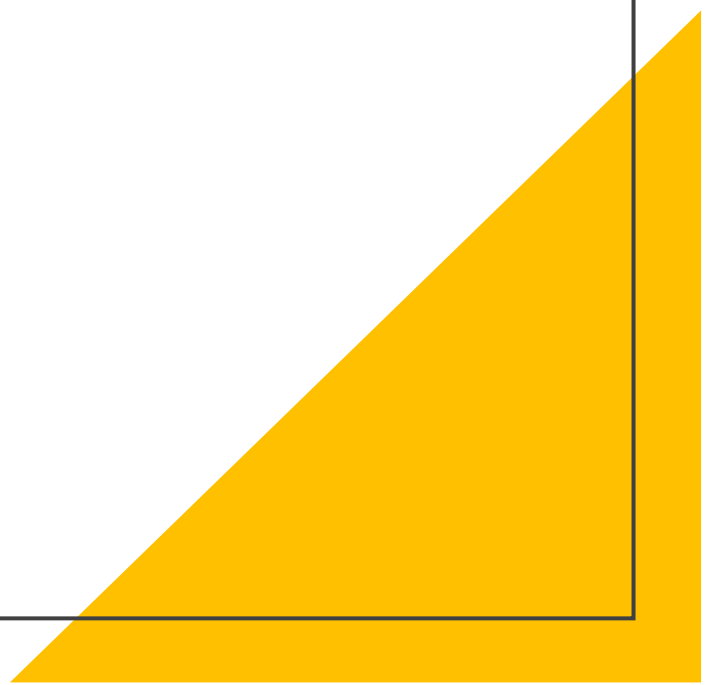
✓ היסק מתוך תמונה

תמונה אחת מורכבת; רצף תמונות; תמונות שמכילות

אירוע אחד

# הערכת יכולת היסק

# מבדק ההיסק טעימות





האגודה הישראלית  
של קלינאי התקשורת

החוג להפרעות בתקשורת  
בית הספר למקצועות הבריאות ע"ש סטנלי שטייך  
הפקולטה למדעי הרפואה והבריאות  
אוניברסיטת תל אביב



# מבדק ההיסק

עיבוד, איור, עריכה: מיכל כהן

המבדק נבנה בעקבות סדרת מחקרים בראשות דר' עמליה בר-און  
בחוג להפרעות בתקשורת, אוניברסיטת תל אביב

שמות החוקרות:

מיכל כהן, איילת מועלם-כהן, נטע חבקין, יסמין רימון, חן אורלן-רץ, מור ריץ'-מנדלמן

אנחנו מודים לאגודת קלינאי התקשורת על תמיכתה בהסבת כלי המחקר לכלי אבחון



# נעים להכיר



הנה דני והנה דנה. דני ודנה הם אחים וקורים להם כל מיני דברים מעניינים. בואו נתבונן בתמונות וננסה להבין מה קורה להם. בכל תמונה אני אשאל אותך שאלה ואת/ה תעני/ה.

דני ודנה יצאו לדוג דגים. שניהם הצליחו לתפוס דגים, אבל אוי,  
דני כמעט נופל למים. למה הוא נופל?





וכאן, דני ודנה מאוד עצובים. למה הם עצובים?

דני מסתכל על האפרוחים שהולכים אחריו ומחייך. למה הוא מחייך? מה הוא מבין??



אופססס, מה קורה כאן? למה דני נופל??



דני כועס על דנה. הוא ממש כועס עליה!!!  
למה הוא כועס?



היסקים מסיפור ומתמונה:

20 סיפורים

20 תמונות

Bishop & Adams, 1992



שלב רביעי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

אהרוני ובן חמו  
תורן וכדורי



שלב שלישי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

מבדק  
ההיסקים  
2016-2024

שלב שני:  
סיפור המבדק

נטע חבקין  
יסמין רימון  
חן אורלן-רץ

שלב ראשון:  
בניית המבדק

מיכל כהן  
איילת מועלם-כהן

מיצי החתולה המליטה חמישה גורים. הגורים היו שובבים וחמודים ותולי הגור הלבנבן היה שובב במיוחד. יום אחד נכנס תולי למחסן וקפץ לתוך פח עם צבע שחור. כשיצא מהמחסן וחזר לשחק עם הגורים, מיצי החתולה התבוננה בו ולא הכירה אותו. היא לא ידעה שהוא תולי הגור החמוד שלה.

**למה מיצי החתולה לא הכירה את תולי הגור שלה?**



עיבוד של סיפורים קיימים ובנייה של סיפורים חדשים



התרנגולת מסתכלת על האפרוחים והיא מופתעת.  
למה היא מופתעת?



התמונות נאספו מערכות טיפול ומשחקים שונים

היסקים מסיפור ומתמונה:

20 סיפורים

20 תמונות

Bishop & Adams, 1992

הועבר לילדי טרום חובה  
(28), חובה טיפוסיים (29)  
ועם DLD(22)



שלב רביעי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

אהרוני ובן חמו  
תורן וכדורי



שלב שלישי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

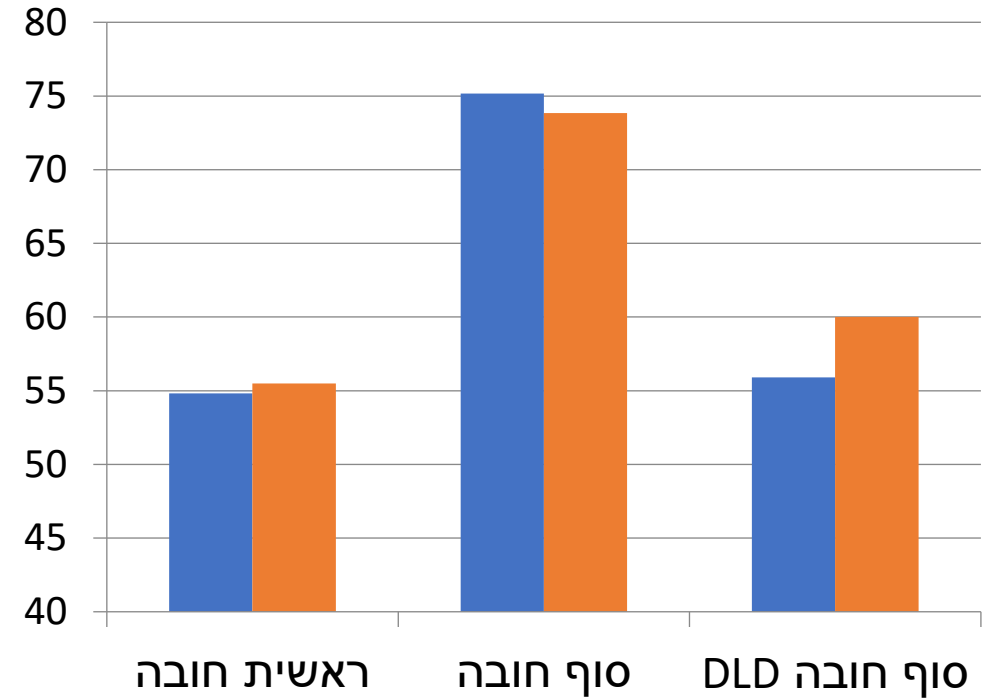
מבדק  
ההיסקים  
2016-2024

שלב שני:  
סיפור המבדק

נטע חבקין  
יסמין רימון  
חן אורלן-רץ

שלב ראשון:  
בניית המבדק

מיכל כהן  
איילת מועלם-כהן



### ילדים עם התפתחות טיפוסית:

היסק מסיפור = היסק מתמונה

### ילדים עם DLD:

היסק מתמונה < היסק מסיפור

- היסק מסיפור: דומים לצעירים מהם

- היסק מתמונה: דומים לשתי הקבוצות

היסקים מסיפור ומתמונה:

20 סיפורים

20 תמונות

Bishop & Adams, 1992

הועבר לילדי טרום חובה  
(28), חובה טיפוסיים (29)  
ועם DLD (22)

העברה נוספת על ילדי  
גן חובה (31) ותלמידי  
כיתה א' טיפוסיים (81),  
עם DLD (25), מיצב  
ס"א נמוך (35)



שלב רביעי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

שלב שלישי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

שלב שני:  
סיפור המבדק

שלב ראשון:  
בניית המבדק

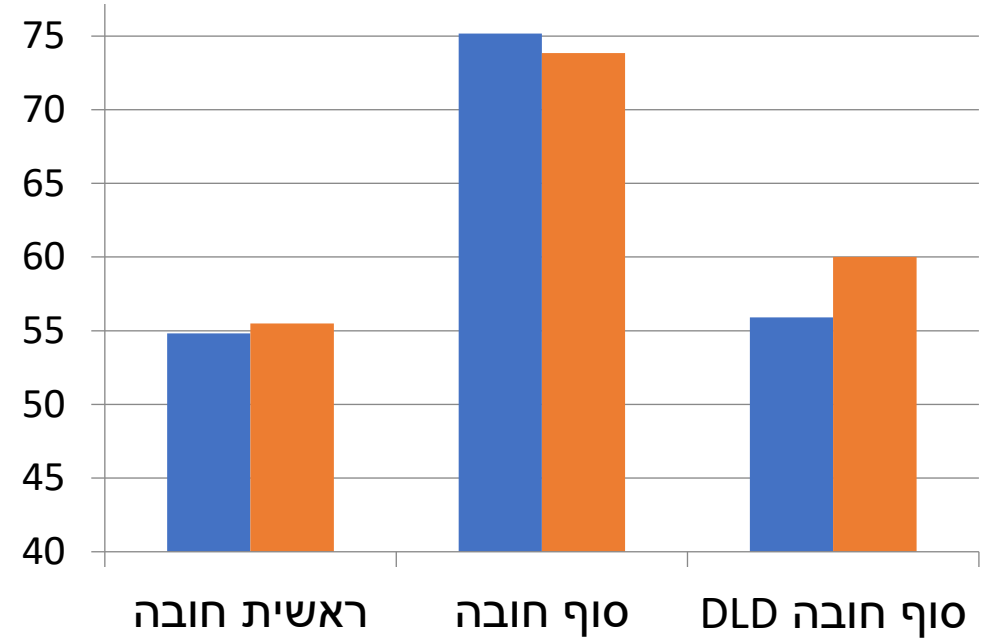
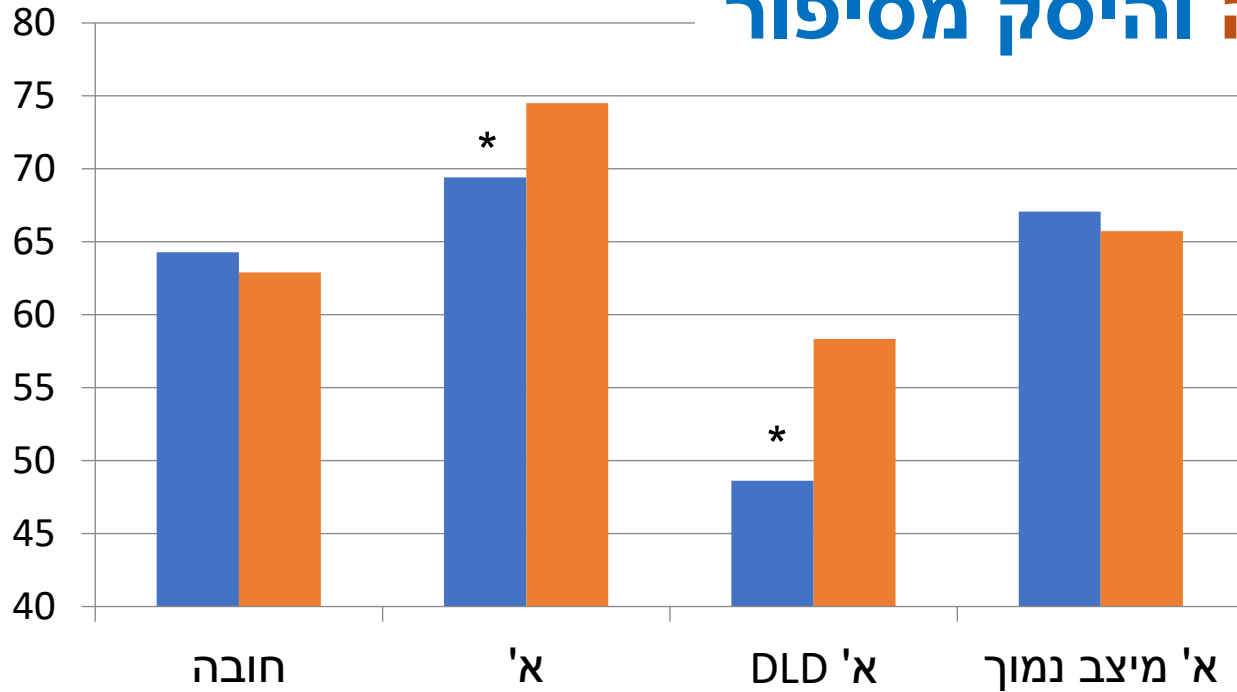
אהרוני ובן חמו  
תורן וכדורי

מבדק  
ההיסקים  
2016-2024

נטע חבקין  
יסמין רימון  
חן אורלן-רץ

מיכל כהן  
איילת מועלם-כהן

# היסק מתמונה והיסק מסיפור



**חובה, א', א' מיצב ס"א נמוך:**  
 היסק מתמונה = היסק מסיפור (הבדל קטן ב- א')  
**DLD:**  
 נמוכים מילדי הגן בשתי האופנויות  
**היסק מתמונה < < היסק מסיפור**

ילדים עם התפתחות טיפוסית:  
 היסק מסיפור = היסק מתמונה  
 ילדים עם DLD:  
**היסק מתמונה < היסק מסיפור**  
 - היסק מסיפור: דומים לצעירים מהם  
 - היסק מתמונה: דומים לשתי הקבוצות

# יכולות היסק של ילדים עם לקות שפה

## סיכום משני המחקרים יחדיו

1. לא כל הילדים לקויי השפה מראים קשיים ביכולות היסק:
  - ✓ 40% מהילדים הראו יכולות היסק דומות לבני גילם באחת משתי האופנויות
  - ✓ רבע מהם הראו זאת בשתי המטלות
2. ועדיין, מרבית הילדים עם לקות שפה מראים קושי ביכולת היסק, והקושי נראה גם כאשר הדרישה להבנת שפה מופחתת [תמונה]
3. **הבשורות הטובות:** מטלת היסק מתמונה מאפשרת נגישות ישירה יותר להערכת יכולת ההיסק וחושפת יכולות טובות יותר מאלו המשלבות הבנת שפה

# היסק מתמונה והיסק מסיפור

מטלת היסק מתמונה אינה קלה יותר מהיסק מסיפור - כל אופנות מציגה אתגרי תיהלוך ייחודיים לה

**תמונה:** התרחשות שמוצגת במלואה

הדרישות: שימת לב לפרטים; תרגום המידע החזותי [הבעות פנים....];  
אינטגרציה של המידע; קישור לידע קודם

**סיפור:** התרחשות שמוצגת ברצף

הדרישות: מעקב אחר השתלשלות הדברים; בניית הייצוג המנטאלי תוך קישור לידע קודם; קשב, זיכרון עבודה

# היסק מתמונה

מטלת התמונה מצמצמת את אתגר הבנת השפה, אבל היא אינה חפה מהישענות ידע לשוני

1. יצירת הייצוג המנטאלי מתוך הנתונים החזותיים נשענת על דיבור פנימי

2. קשרים מעגליים בין הידע הלשוני ויכולות היסק:

יכולות היסק נשענות על ידע עולם – ידע עולם נבנה מתוך התנסויות לשוניות

ידע לשוני מתבסס – בחלקו – מתוך תהליכי היסק [למשל משמעויות של מילים]

## ממצאים חוזרים בשני המחקרים:

יכולות מילוניות מנבאות יכולות היסק בשתי האופנויות

זיכרון שמיעתי וחשיבה לא מילולית – לא מנבאות



# היסק מתמונה

חן אורלן-רץ (אורלן-רץ, 2021)

מטלת היסק מתמונה תרמה תרומה ייחודית להבנה של שאלות היסקיות בסיפור  
שסופר לילדי כיתה א' מעבר לידע מילוני, ידע מורפו-מילוני, זיכרון שמיעתי  
וחשיבה לא מילולית

כל הממצאים מובילים למסקנה שמדובר במשימה ששווה להשקיע  
(בה:)

היסקים מסיפור ומתמונה:

20 סיפורים

20 תמונות

Bishop & Adams, 1992

הועבר לילדי טרום חובה  
(28), חובה טיפוסיים (29)  
ועם DLD (22)

העברה נוספת על ילדי  
גן חובה (31) ותלמידי  
כיתה א' טיפוסיים (81),  
עם DLD (25), מיצב  
ס"א נמוך (35)

מבדק היסק מתמונה  
חדש  
מבוסס על המבדק  
המחקרי

מיכל כהן



שלב ראשון:  
בניית המבדק

שלב שני:  
סיפור המבדק

שלב שלישי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

שלב רביעי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

מיכל כהן  
איילת מועלם-כהן

נטע חבקין  
יסמין רימון  
חן אורלן-רץ

מבדק  
ההיסקים  
2016-2024

אהרוני ובן חמו  
תורן וכדורי

היסקים מסיפור ומתמונה:

20 סיפורים

20 תמונות

Bishop & Adams, 1992

הועבר לילדי טרום חובה  
(28), חובה טיפוסיים (29)  
ועם DLD (22)

העברה נוספת על ילדי  
גן חובה (31) ותלמידי  
כיתה א' טיפוסיים (81),  
עם DLD (25), מיצב  
ס"א נמוך (35)

מבדק היסק מתמונה

חדש

מבוסס על המבדק

המחקרי

מיכל כהן



איסוף נתונים חדש  
ארגון הנתונים, הכנת  
"ערכת האבחון":  
פרוטוקול העברה  
ומחוון

מור ריץ'-מנדלמן



שלב ראשון:  
בניית המבדק

מיכל כהן  
איילת מועלם-כהן

שלב שני:  
סיפור המבדק

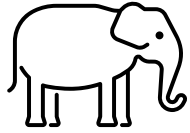
נטע חבקין  
יסמין רימון  
חן אורלן-רץ

שלב שלישי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

מבדק  
ההיסקים  
2016-2024

שלב רביעי:  
מכלי מחקרי  
לכלי אבחוני

אהרוני ובן חמו  
תורן וכדורי



## מבדק היסק מתמונה

- ✓ 15 תמונות על גבי מצגת, שאלת היסק אחת על כל תמונה
- ✓ תרחישים מגוונים מעולמות תוכן שונים
- ✓ פרוטוקול העברה מדוקדק + מחוון ידידותי וברור + מנעד רחב של דוגמאות
- ✓ ובואו נדבר על הפיל שבחדר - הערכת הבנה באמצעות הבעה (שאלות פתוחות)??
- ✓ זו הדרך המקובלת בהערכת הבנת טקסט ויכולות היסק בגיל הגן (Adams, 2009)
- ✓ הציון ניתן לתוכן ולא לצורה ["כי השלג נפרק"]

**תוספת חשובה להערכת שפה בגן**



## מבדק היסק מתמונה: קצת נתונים

דגימה:

✓ 180 נבדקים משלוש שכבות גיל: טרום חובה, חובה, כיתה א'

✓ + 40 נבדקים נוספים מגן חובה

✓ נבדקו בנקודות זמן שונות לאורך השנה

✓ כל הנבדקים ממיצב בינוני עד גבוה

✓ קבוצה גדולה של נבדקים – ילדים של קלינאיות תקשורת:)

✓ קבוצת ילדים שלומדת בחינוך המונטסורי

ריץ-מנדלמן, 2024; אהרוני ובן חמו, 2021; תורן וכדורי, 2021; גוייצקי, 2025



## מבדק היסק מתמונה: קצת נתונים

מהימנות בינונית: 0.63 [בדומה למבדקים מהסוג הזה]

הבדלים משמעותיים בטווח של חצי שנה (אמצע גן חובה – סוף גן חובה)

כיתה א': סביב 70% הצלחה – יש לאן להתקדם:

רגישות גבוהה להיבטים סביבתיים:

✓ ציון גבוה משמעותית לילדי קלינאיות (אהרוני ובן חמו, 2021) 😊

✓ ציון גבוה משמעותית לילדים שלומדים בחינוך המונטסורי (גוייצקי, 2025)

בקרוב - באתר האבחונים

לקבלת המבדק, פרוטוקול ההעברה והמחווה:

דנה גוייצקי >> danaguetsky13@gmail.com

# מבדקי הבנת הנקרא פרופ' מיכל שני



מבדקים חדשים על המדף

הבנת הנקרא /  
הבנת הטקסט הכתוב

# מבדקי ספרא: ממחקר כיתתי ליישום קליני

- ✓ טקסטים מעניינים ומצויינים להערכה!!!
- ✓ שאלות מעולות – מגוונות ברמות מורכבות, מונגשות באופן מקסים, לא שגרתיות, כיפיות!

## יישום בקליניקה

- ✓ יש לזכור שהנתונים נאספו בהעברה כיתתית ובקריאה עצמית
- ✓ לשיקול הקלינאית - האם להקריא? לבקש לקרוא בקול? קריאה דמומה? כל דרך וסיבותיה וממצאיה – בחירות מושכלות ולא מוגדרות מראש
- ✓ טקסט קצר: תואם אבחונים קליניים; טקסט ארוך: מדמה מבחנים בית ספריים



חוברת הטקסטים תעלה בקרוב לאתר ספרא של החוג ללקויות למידה  
באוניברסיטת חיפה ותהיה נגישה לקהל הרחב



# מבדקי הבנת הנקרא: סיכום

1. הערכה של הבנת הנקרא בגיל בית הספר צריכה לכלול את **שתי הסוגות**
2. ורצוי להעריך יותר מטקסט אחד בכל סוגה
3. מבדקי ספרא מאפשרים בחירה, ואפשר להשלים ממקורות נוספים, למשל:
  - ✓ מבדקי הערכה מעצבת ומבדקי הישגים של ראמ"ה ומשה"ח
  - ✓ כדור פורח – ביטון, 2018 [אתר אבחונים, עמליה בר-און]
  - ✓ ערכת האבחון של אסתר טוב-לי
4. דרך הערכה נוספת – תיהלוך online [להרצאה נפרדת]
  - ✓ "תרופת הפלא" [אתר אבחונים, עמליה בר-און]

מבחני הבנת הנקרא זה גם עניין של טעם: כל קלינאית יכולה לאהוב טקסט אחר

המלצה שלי: תבחרו את הטקסט שהתאהבתם בו ותאמצו אותו 😊

# פאנל מומחיות

נעמה אבן חיים  
אביטל בראון  
ריקי וילדר



אבחון שפה-למידה

אבחון בהפרעות בתקשורת, יום עיון של אגודת קלינאי התקשורת, 27.02.2025

# תודה לכולם ומתפללים לשובם

